SYMBOLIC COORDINATES IN ION MINULESCU'S PROSE

Raluca NICOARĂ (căs. BLEDEA)
PhD Candidate, Technical University of Cluj-Napoca, Nord University Center of Baia Mare
Coordonator doctorat: Prof.univ.dr. Gheorghe Glodeanu

Abstract: Although the demonic fantasy is encountered in the nineteenth century, in romantic works, it extends its tentacles in the work of subsequent writers, but without having the same evil power. Evil spirits (devil, devil, skeleton, ghost) capture the human being in actions contrary to their own will, contrary to divinity, degrade human morality, but they are humanized in the fantastic minulescian prose. The prose writer targets in an original way myths of universal literature, which over time have become the dowry of the chest of international spirituality: the famous barber of King Midas, the cursers, the Danaids.
The seduction of the fantastic minulescian is a success of his prose, remaining his most spectacular epic creation. The landscape is involved in a plot with "the unclean". The character that makes people tremble with fear, lose one or more senses (sight, speech), suffocate, change the color of their face, or even become paralyzed. In the eyes of men the unclean appears as a devilish incarnation, endowed with demonic powers.

Keywords: myths, fantastic, spirituality, supernatural, prose writer.

Cu toate că fantasticul demonic este întâlnit în secolul XIX, în operele romantice, acesta îşi prelungeşte tentaculele şi în opera următorilor scriitori, fără însă să aibă o putere la fel de malefică. Spiritele malefice (dracul, diavolul, scheletul, stafia) capturează fiinţa umană în acţiuni contrare propriei voinţe, contrare divinităţii, degradează moral umanul, însă acestea sunt umanizate în proza fantastică minulesciană „-Mă iertaţi că vă deranjez... Scheletul mă salută cu graţia celui mai perfect savoir vivre şi dispăru pe cealaltă uşă a biroului, ca şi cum ar fi fost unul din obişnuiţii casei..."[1] (Cravata albă). „Râul" în acest caz nu strică comunicarea individului, ci îi lasă să păstreze o legătură firească cu persoanele apropiate după încheierea momentelor iraţionale.

Prozatorul ţinteşte într-o manieră originală mituri ale literaturii universale, devenite în timp zestrea din cufărul spiritualităţii internaţionale: faimosul bărbier al regelui Midas, ursitoarele, Danaidele.

Personajele prinse în mrejele irealului sunt considerate de oamenii obişnuiţi sub influenţa substanţelor „narcotice": „Temerea din clipa macabrei apariţii dispăruse deodată ca şi cum o fiinţă supraomenească mi-ar fi dat să beau licoarea vrăjită, de care pomenesc basmele noastre populare."[2]; „Abia sorbisem după sfârşitul valsului, primul pahar de şampanie, ca şi cum aş fi navigat pe o mare agitată."[3] (Cravata albă), „Dum-Dum bea fără nici o preferinţă tot felul de alcooluri, până ce cade sub masă,... Bea, cum se spune: „de unul singur" – bea liniştit şi demn ca un fluviu care îşi înghite afluenţii... pentru ca mai târziu să se arunce în mare."[4], Povestirea... ne consumă trei rânduri de cafele turceşti duble şi câte trei ţigări de foi fiecare..."[5] (Omul cu inima

[1] Ion Minulescu, *Proză,* Editura Minerva, Bucureşti, 1986, p.96.
[2] *Ibidem*, p.97.
[3] *Ibidem*, p.95.
[4] *Ibidem*, p.101-102.
[5] *Ibidem*, p.104.

de aur) sau sunt degradaţi mintali, „nebuni" pentru o anumită perioadă de timp „-Mi se pare că Radian a început să dea semne de nebunie."[6] (Cravata Albă), „Probabil că aveam de a face cu un nebun.", „Nebunul mă ţintuise de fereastră."[7] (Omul cu inima de aur), „-Ce, ai înebunit?... Eu însă simţeam cum,... mă apropii tot mai mult de nebunia de care îl bănuisem pe el"[8] (De vorbă cu necuratul). „Necuratul" apare sub diferite înfăţişări, profită de slăbiciunea indivizilor, provoacând teamă şi neliniște psihică.

Simptomele indivizilor la întâlnirea cu „necuratul" se regăsesc în toate operele fantastice minulesciene, unele dintre acestea fiind comune tuturor „se făcu limoniu la faţă şi începu să tremure ca prins de friguri."[9], „întâlnirea neaşteptată cu necuratul acesta îi clătinase creierii mai mult decât îi permite echilibrul mintal?"[10], „necunoscutul care îl făcuse să se îngălbenească şi să tremure..."[11], „Simţii o sudoare rece care îmi învălui fruntea ca şi o compresă medicală şi îmi încleştai dinţii de frică, să nu aspir atmosfera otrăvită ce părea că mă înăbuşe."[12], „Când încercai să întind mâna, simţii că puterile nu mă mai ajută nici măcar s-o mişc. Mă paralizase ideea că pot sta de vorbă cu Necuratul..."[13], „Nu am să uit niciodată momentul acela de spaimă... Galben ca ceara şi cu ochii holbaţi pe urma paşilor noştri, Oreste nu-şi mai putu reţine emoţia constatării fantastice şi cu vocea sugrumată de sincopa supremă în care părea că-şi dă sufletul, şopti aşa de încet, că de abia îl putui auzi..."[14], cu gurile căscate şi cu ochii holbaţi de plăcere şi de teamă în acelaşi timp, ca şi doi copii în faţa unor focuri de artificii"[15], „Simţeam că nu mai suntem stăpâni pe noi. Simţeam că o forţă ocultă ne îndreaptă paşii şi gândurile în altă parte decât acolo unde voiam să ajungem şi că sentinţa noastră de moarte fusese semnată încă din noaptea în care domnul Damian ne oferise adăpostul trăsurii sale."[16] (De vorbă cu necuratul); „O criză nervoasă mă zgudui din tălpi până în creştet, ochii mi se împăienjeniră şi la un moment dat, avusei impresia că inima nu-mi mai bate... Închisesem ochii şi căscasem gura mare ca să pot respira mai bine. Aveam impresia că mi se îngroaşă gâtul ... Simţeam însă că mă sufoc. Cineva parcă încerca să mă strângă de gât şi nodul cravatei apăsa cu putere ... Încercai să strig ajutor, dar cuvintele mele se lichefiară parcă într-o respiraţie greoaie... Îţi mărturisesc că nu m-am simţit niciodată mai aproape de moarte ca în clipa aceea."[17], „simţii cum puterile mă părăsesc pentru a doua oară şi cum vocea mi se pietrifică în gâtlej, deşi cravata fusese dezlegată..."[18] (Cravata albă); „El mă privii cu ochii împăienjeniţi..."[19], „pleoapele mi se închid singure ca nişte clape de flaut,..."[20], „Apoi vocea lui mă făcu să tresar."[21]

Seducţia fantasticului minulescian constituie o reuşită a prozei sale, râmânând cea mai spectaculoasă creaţie epică a sa. Peisajul este implicat într-un complot cu „necuratul", face ca totul să devină, pustiu, „Strada era pustie. Deşi călcam în vârful degetelor de teamă să nu trezesc

[6] *Ibidem*, p.90.
[7] *Ibidem*, p.108.
[8] idem, *Cetiți-le noaptea*, Editura Porto-Franco, Galați, 1991, p 65.
[9] *Ibidem*, p 63.
[10] *Ibidem*, p 65.
[11] *Ibidem*, p 66.
[12] *Ibidem*
[13] *Ibidem*, p 67.
[14] *Ibidem*, p 76-77.
[15] *Ibidem*, p 79.
[16] *Ibidem*, p 80.
[17] idem, *Proză,* Editura Minerva, București, 1986, p.95.
[18] *Ibidem*, p.96.
[19] *Ibidem*, p.103.
[20] *Ibidem*, p.106.
[21] *Ibidem*, p.107.

ecouri ce mi-ar fi dat impresia că sunt urmărit, trotuarul răsuna totuşi ca şi paşii însoţitorului meu suspect, pe care îl vedeam reapărând în geamul vitrinelor prin faţa cărora treceam."[22] (Cravata albă), „Pe bulevardul Carol, aproape pustiu,..."[23] (Omul cu inima de aur) sinistru, înfricoşător şi mai puţin perceptibil datorită semiîntunericului, beznei „în biroul prietenului meu în care nu ardea decât un singur bec electric sub un abajur verde, şi mă lăsai greoi într-un fotoliu de piele, aşezat în cel mai întunecos colţ al încăperii."[24] şi chiar timpului „Trebuie să fi fost aproape de miezul nopţii."[25] (Cravata albă), „-Venisem acasă mai târziu ca de obicei... Să fi fost aproape de miezul nopţii."[26], „Undeva, departe, un ceasornic bătea miezul nopţii..."[27](Omul cu inima de aur), „Se apropia de miezul nopţii,..."[28], „ce-şi confunda prezenţa în noaptea mai neagră ca un tăciune stins."[29] (De vorbă cu necuratul).

Autorul se dovedeşte inventiv în denumirea „necuratului", uneori îi spune direct pe nume, iar în celelalte cazuri îi dă un sinonim sau o expresie: „fantomaticul proprietar", „un schelet îmbrăcat", „fiinţă supraomenească", „fantome", „omul cu inima de aur", „bătrân cu barbă albă, lungă şi răsfirată", „-Dracul adevărat... Diavolul... Necuratul!...", „misteriosul personaj", „forţă ocultă".

Operele fantastice primesc de asemenea o diversitate de nume şi definiţii în cadrul ceremonialului de povestire: „aventuri extraordinare pe care le simţeam prelungindu-se până la cântatul cocoşilor"[30], „subiecte senzaţionale", „un veşnic mister", „E cea mai grozavă tragedie umană...", „poveşti supranaturale", „tragedii senzaţionale", „foileton de senzaţie", „născocirea", „un adevărat fenomen al naturei...".

Personajul care îi face pe oameni să tremure de frică, să-şi piardă unul sau mai multe simţuri (văzul, vorbirea), să se sufoce, să-şi schimbe culoarea feţiei sau chiar să se paralizeze este întruchipat sub mai multe forme omeneşti: „Scund şi slab, cu nasul coroiat şi cu figura spână şi uscată ca o smochină presată, cele câteva firişoare de păr roşcat ce-i atârnau din barbă... Cu şoldul drept ieşit afară,... ghiceam că... şchioapătă..."[31], „mâna lui aspră şi rece, ne făcu impresia unei piei de şarpe conservat într-un muzeu de zoologie"[32], ştie totul, poate fi peste tot sau nicăieri, „Corpul lui nu face umbră pe pământ şi dacă întâmplător i-ai pune o oglindă în faţă, ai vedea că figura lui nu se prinde în luciul ei. Apare şi dispare după plac şi dacă simte nevoia să se găsească chiar în mai multe locuri deodată,..."[33], îţi poate da senzaţia că te-ar fi atins cineva, iese în calea oamenilor „ca şi cum ar fi ieşit din pământ"[34], are un râs grotesc, „caută să te convertească printr-o apariţie misterioasă şi prin câteva fraze cu dublu înţeles."[35], vede prin întuneric, trece prin ploaie fără să se ude „-Pe mine ploaia mă cunoaşte mai bine decât pe dumneavoastră. Nu vă e teamă, că de mine nu se prinde apa cerului!"[36]. face lucruri necurate, îl întâlneşti unde nici nu te gândeşti, corpul său nu conturează nici o urmă pe pământ şi

[22] *Ibidem*, p.97.
[23] *Ibidem*, p.104.
[24] *Ibidem*, p.95.
[25] *Ibidem*, p.92.
[26] *Ibidem*, p.104.
[27] *Ibidem*, p.106.
[28] idem, *Cetiți-le noaptea*, Editura Porto-Franco, Galați, 1991, p 71.
[29] *Ibidem*, p 72.
[30] idem, *Proză,* Editura Minerva, București, 1986, p.97.
[31] idem, *Cetiți-le noaptea*, Editura Porto-Franco, Galați, 1991, p 63.
[32] *Ibidem*, p 76.
[33] *Ibidem*, p 66.
[34] *Ibidem*.
[35] *Ibidem*, p 68.
[36] *Ibidem*, p 72.

împrumută asemănarea cu mediul în care se găseşte la un moment dat. Portretul fizic, moral şi psihic al personajului care întruchipează răul nu este niciodată terminat complet, atribuindu-se pe parcurs alte însuşiri sau caracteristici.

Meseria necuratului este de-a te atrage în zona întunecată, profană, să te ademenească prin puterea cuvintelor şi a faptelor sale, de partea sa. Acesta ştie că omul a căzut în capcana sa de multe ori, de-a lungul timpului, în urma unui pact „omul care şi-a vândut punga lui Fortunatus... cazul studentului din Praga, care şi-a vândut umbra unui cămătar..."[37]. Domnul Damian, necuratul le propune celor doi prieteni să-şi vândă umbra în schimbul aurului sau măcar să o amaneteze „În schimb eu vă dau lucruri reale...Aur!... Ei bine, eu vă dau aur adevărat, aur de care vă puteţi folosi... Şi dumneavoastră îmi daţi umbra cu care nu aveţi ce face, dovedindu-vă în acelaşi timp şi posibilitatea propriei mele existenţe!..."[38]

Arma care reuşeşte să-l alunge sau să-l facă să se volatilizeze este crucea „dispăruse din faţa noastră, ca şi cum ar fi intrat în pământ. Îl văzusem tremurând deodată, ca şi un manechin umplut cu tărâţe. O vâlvătaie verzuie îl îmbrăţişase ca şi nişte petale de trandafir ce s-ar fi strâns în jurul unei stamine cu chip de om şi în urmă nu-l mai văzusem nicăieri... la vederea preotului cu crucea în mână,..."[39]

Actul de mimetism al necuratului este dezvăluit de simţurile superioare ale animalelor care depăşesc simţurile oamenilor „Un câine care simţise oameni străini, începuse să latre... atenţia câinelui era îndreptată spre un tufiş... câinele se încăpăţânase parcă să apuce de picior un om care nu există."[40]

Minulescu îşi permite prin intermediul vocii personajelor sale să critice naratorii de poveşti fantastice „degeaba încercaţi să inversaţi cu povestirile dumneavoastră fantastice, rosturile celor două lumi, din care ieşiţi de obicei prea devreme, după ce mai totdeauna intraţi prea târziu. Cei care v-ar putea crede însă nu vă mai cetesc, iar cei care încă vă mai cetesc, nu vă mai cred."[41]

În ochii oamenilor necuratul apare drept o întrupare diavolească, înzestrat cu puteri demonice. Acesta îi ispiteşte pe eroi prin metamorfozarea sa în fiinţă umană, iar ei îi acceptă compania pe durata drumului fie din cauza vremii, fie din cauza întunericului sau la Caragiale din cauza pustietăţii, adică acceptă involuntar să se facă frate cu dracul până trec puntea, iar drumul în compania lui pare că este mai scurt. Dacă nu au reuşit să evite prima ispită, aceştia sunt supuşi altora noi, de care nu sunt conştienţi până la final. Eroii sunt vinovaţi pe de o parte de păcatul exterior, naivitatea, iar pe de altă parte de păcatul interior, al neînfrânării ispitelor. Soluţia în cele două opere pentru personajele prinse în capcana diavolului este invocarea divinităţii.

BIBLIOGRAFIE
EDIŢIILE OPERELOR INVESTIGATE

Minulescu, Ion, *Cetiţi-le noaptea,* Ed. Porto-Franco, Galaţi, 1991.
Minulescu, Ion, *Corigent la limba română,,* Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969;
Minulescu, Ion, *De vorbă cu mine însu-mi,* Editura Cultura Naţională, Bucureşti, 1924.
Minulescu, Ion, *Într-un bazar sentimental,* Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977.
Minulescu, Ion, *Nu sunt ce par a fi,* Revista Fundaţiilor Regale, VIII, nr. 10, oct. 1941.
Minulescu, Ion, *Poezii,* Editura Tineretului, Bucureşti, 1969.

[37] *Ibidem*, p 78.
[38] *Ibidem*.
[39] *Ibidem*, p 79.
[40] *Ibidem*, p 87.
[41] *Ibidem*, p 67.

Minulescu, Ion, *Proză,* Ed. Minerva, Bucureşti, 1986.
Minulescu, Ion, *Romanţe pentru mai târziu,* Ed. pentru Literatură, Bucureşti, 1969.
Minulescu, Ion, *Scrieri, vol. I,* Ed. pentru literatură, Bucureşti, 1966.
Minulescu, Ion, *Scrieri, vol.II,* Ed. pentru literatură, Bucureşti, 1966.

REFERINȚE TEORETICE ȘI CRITICE

Bomher, Noemi, *Inițieri în teoria literaturii,* Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1994.
Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.
Eagleton, Terry, *Teoria literară. O introducere,* Editura Polirom, Iaşi, 2008.
Eliade, Mircea, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1999.
Eliade, Mircea, *Sacrul şi profanul*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1972.